

Карпова И. В.

Финансово-кредитная политика государства в аграрном секторе экономики Украины: современное состояние и проблемы

Исследуются основные составляющие финансово-кредитной политики государства в аграрном секторе экономики, оценивается современное состояние государственной поддержки сельского хозяйства и определяются направления ее усовершенствования.

Ключевые слова: аграрный сектор экономики, аграрные расписки, бюджетная поддержка, Государственный земельный банк, льготное кредитование, финансово-кредитная политика.

Karpova I. V.

Financial credit policy of the government in agrarian sector of Ukraine: current state and the challenges

The main components of financial credit policy of the government in agrarian sector are investigated in the article. The author evaluates current state of the government support of agricultural industry and defines the directions of its improvement.

Key words: agricultural industry, agricultural vouchers, budget support, state real estate bank, concessional lending, financial credit policy

Карпова Ірина Вікторівна – кандидат економічних наук, доцент кафедри економічної теорії Харківського інституту банківської справи Університету банківської справи Національного банку України (м. Київ).

УДК 658.14/.17

Н. І. Климова

НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ КОРПОРАТИВНИМИ ФІНАНСАМИ

Розглядаються напрями фінансового управління, аналізуються шляхи вдосконалення фінансового менеджменту в сучасних умовах.

Ключові слова: фінансовий менеджмент, корпорація, фінанси, фінансова стратегія, фінансові ресурси, фінансове планування.

Постановка завдання. Фінансове управління за останні роки стали предметом поживалених дискусій учених і практиків як у нашій країні, так і за кордоном. Актуальність цієї проблеми є очевидною для України.

© Н. І. Климова, 2013

Причина кризового стану багатьох вітчизняних акціонерних товариств – невиконання елементарних вимог щодо фінансового менеджменту, який є головною складовою частиною загальної системи корпоративного управління, однією з найбільш важливих сфер діяльності будь-якого підприємства і спрямований на управління фінансовими потоками між господарськими суб'єктами у процесі руху фінансових ресурсів. Це зумовлює необхідність розвитку теоретичних основ фінансового менеджменту, вдосконалення його організаційної структури та розроблення і реалізації на практиці напрямів підвищення ефективності управління корпоративними фінансами.

Питання аналізу проблем та особливостей фінансового управління досліджують у працях вітчизняних і зарубіжних учених та фахівців: Брейлі Р., Бріггема Є., Гропелі А., Портера М., Ван Хорна Дж., Боди Зви, Мертона Р., Роса С., Суторміної В., Павловської О., Балобанова І., Павлової А., Родіонової В., Подерьогіна А., Шеремета А. та ін.

Проте існує низка актуальних проблем у цій сфері, яка потребує подальшого глибокого осмислення та розв'язання. Необхідність дослідження проблеми управління корпоративними фінансами посилюється ще й тим, що саме фінанси є основою успішного розвитку і процвітання корпорацій.

Метою нашого дослідження є узагальнення і вдосконалення наявних підходів до управління корпоративними фінансами і розроблення на цій основі науково-практичних рекомендацій щодо формування нової системи фінансового управління в посткризовий період.

Результати. Основою сталого розвитку є економічне зростання. Проблема економічного зростання також актуальна і для економіки України. В останні роки спостерігається пожвавлення ділової активності та зростання макроекономічних показників, зокрема реального ВВП. Однак фінансово-економічна криза зруйнувала ці позитивні тенденції і, за підсумками 2009 року, розвиток економіки України відкинута на чотири роки назад – реальне падіння ВВП було одним з найвищих у світі та становило 14,8%. У 2010 році в Україні було вжито дієвих заходів зі стабілізації економіки, підтримки підприємств реального сектору економіки, стабілізації цінової ситуації. Це дало змогу, починаючи з квітня – травня 2010 року, відновити тенденції до економічного зростання та стабілізувати економічну ситуацію.

Особливу роль у забезпеченні сталого економічного розвитку відіграють інвестиції. Масове оновлення основного капіталу є необхідною умовою виходу економіки із кризи. Інвестиційна активність усередині держави має безпосередній вплив на економічне зростання, високий її рівень спричиняє зростання ВВП як загалом, так і на душу населення. За підрахунками фахівців, загальна потреба в інвестиціях для структурної перебудови економіки України становить від 140 до 200 млрд дол., а щорічна потреба в інвестиціях – від

30 до 40 млрд дол. Загалом низький рівень інвестиційної активності в Україні особливо загострився в умовах світової фінансової кризи і був зумовлений такими чинниками, як високий рівень зовнішнього боргу, загострення фінансової та іпотечної криз, нестабільність інвестиційної активності, вплив капіталу, високий рівень доларизації економіки, спекуляції на фінансовому ринку України, збільшення тіньової економіки тощо. Однак 2011 року спостерігався значний приріст інвестицій в основний капітал у порівнянні з 2010-м – на 21,2%. Однак на сьогодні інвестицій в основний капітал майже удвічі менше від показників 1990 року [1].

Основною проблемою, яка зумовлює необхідність поживлення інвестиційної діяльності в акціонерних товариствах, є незадовільний стан основних фондів підприємств, невисокі темпи оновлення виробничого потенціалу в останні роки ще більше уповільнились, коефіцієнт вибуття обладнання в 4–5 разів нижчий, ніж у промислово розвинутих країнах. У результаті зростає знос основних виробничих фондів, особливо негативне їхнє старіння в машинобудуванні, хімії, металургії, нафтохімії, галузях, що визначають темпи науково-технічного прогресу.

Окрім зазначених моментів, варто врахувати значне якісне відставання вітчизняних технологій від світових аналогів. В Україні набагато менша глибина переробки нафти, питома вага прогресивних методів виплавки сталі. Таким чином, модернізація вітчизняного виробництва неможлива без зростання інвестиційної активності.

При виборі джерел інвестування корпорацій фінансовим службам потрібно: визначити потреби в коротко- і довгостроковому капіталі, зробити аналіз можливих змін у структурі активів і капіталу, використати максимально ефективно власні й позикові кошти, забезпечити стабільну платоспроможність і фінансову стійкість, зменшити витрати на фінансування виробничої діяльності.

Серед джерел інвестування корпорацій в Україні можна виділити внутрішні – власний капітал і зовнішні – позиковий і залучений капітал.

Серед власних джерел фінансування інвестицій головним елементом виступає прибуток, а точніше – та його частина, що залишається в розпорядженні підприємства після сплати і розрахунків з акціонерами. Акумуляція нерозподіленого прибутку протягом певного періоду служить потужним джерелом виконання будь-яких інвестиційних програм і проєктів. Політика розподілу чистого прибутку корпорації визначається загальною стратегією економічного розвитку підприємства. Проте можливість фінансування інвестицій шляхом використання нерозподіленого прибутку обмежені внаслідок нестабільного стану більшості акціонерних товариств, кризи неплатежів і недостатності обігових коштів.

Другим важливим за значенням джерелом власних коштів є амортизаційні відрахування. Амортизаційні відрахування – частина виручки від реалізації продукції, яку відносять до собівартості (не оподатковується податком на прибуток) і використовують для оновлення основних фондів. Що вищою є величина амортизаційних відрахувань, то меншою буде сума податку на прибуток, і більше коштів залишається в розпорядженні підприємства. Як свідчить вітчизняна практика, частка амортизаційних відрахувань у загальній сумі інвестиційних ресурсів акціонерних товариств має значні відсотки, фактично інвестиційна діяльність на підприємствах здійснюється за рахунок амортизаційного фонду.

Але досить поширеною стала практика використання певної частки амортизаційних відрахувань на поповнення обігових коштів акціонерних товариств. Цей шлях веде до обмеження можливостей формування інвестиційних ресурсів підприємства, причиною такої ситуації є дефіцит оборотних коштів.

У цьому зв'язку, щоб амортизаційні фонди акціонерних товариств України стали ефективним джерелом інвестиційних ресурсів, слід розширити законодавство з амортизаційної політики.

Процеси інноваційного розвитку західних економік сприяли введенню у практику прискорених методів амортизації вартості основних фондів. Уперше такі методи були застосовані ще в роки Першої світової війни й отримали широкий розмах у сучасних умовах. У західних країнах застосування прискореної амортизації як способу збільшення інвестиційних ресурсів підприємств передбачає сприяння переважної частини вартості основних засобів у перші роки його експлуатації. В основі такого підходу – ідея про більшу ефективність основних фондів у перші роки, коли вони дають прибуток, тривалий же час функціонування веде до фізичного й морального зносу. Але метод прискореної амортизації має певні протиріччя і швидке списання сприяє зростанню цін на продукцію, що, у свою чергу, обмежує коло потенційних споживачів. Протиріччя нівелюється ефектом оновлення основного капіталу і зростання прибутку через виведення більшої його частини з-під оподаткування.

В умовах розвинутого фінансового ринку важливим джерелом зовнішнього фінансування є емісія власних цінних паперів (акцій і облігацій). Акціонерні товариства використовують такий спосіб мобілізації фінансових ресурсів з метою повноцінної діяльності за умови, що акціонерне підприємство тільки створене, воно не має іншого способу формування фінансового капіталу, крім емісії цінних паперів, звідси і головна перевага акціонерної форми господарювання перед іншими. Акціонерні товариства можуть поповнювати власний капітал для здійснення інвестиційних програм за рахунок додаткової емісії акцій, яку можна проводити лише після повної оплати акцій попередньої емісії за вартістю, не нижчою від номінальної, відповідно до чинного законодавства.

Емісію акцій розвинуті акціонерні товариства використовують тоді, коли вичерпані альтернативні можливості залучення інвестиційних коштів. Така ситуація пояснюється тим, що акція є дорогим джерелом фінансування, за яким підприємство повинно сплачувати дивіденди, відносно вища вартість емісії у порівнянні з іншими джерелами залучених коштів. Додаткова емісія веде до зниження курсу раніше випущених акцій, тривалість періодів біржової кон'юнктури, коли акціонерні підприємства не можуть за бажаною ціною розміщувати нові випуски акцій. Тому в зарубіжній практиці для реалізації інвестиційних програм одним із найбільш поширених джерел залучення позикових коштів є облігації. Корпорації, емітуючи облігації, розміщують їх серед інвесторів і отримують кредит з боку позичальників капіталу. Обсяг випуску облігацій визначається здатністю корпорації запропонувати конкурентоспроможну ставку процента.

Відмінність між такими джерелами залучення інвестиційних ресурсів, як емісія акцій і облігацій, у тому, що кошти, отримані від продажу облігацій, є залученим капіталом для акціонерного товариства, який слід повертати з центами. Кошти, отримані від продажу акцій, є джерелом поповнення власного капіталу підприємства. Як і в разі емісії акцій акціонерне товариство несе витрати, пов'язані з організаційно-технічною стороною емісії облігацій, процентними виплатами, з погашенням основної суми боргу, виплатою винагороди посередникам, у разі їх залучення (банки, інвестиційні компанії, послуги реєстраторів, депозиторів), але це сумарні витрати, що проводяться до сплати податку, на відміну від дивідендів, які виплачуються з чистого прибутку. Тому з цієї позиції емісія облігацій є вигіднішим джерелом залучення інвестиційних ресурсів, аніж емісія акцій.

На наш погляд, механізм емісії облігацій залишається ще недостатньо вивченим і використаним джерелом фінансування українських акціонерних товариств, але темпи розвитку ринкових відносин дають змогу очікувати в найближчій перспективі оволодіння і цим напрямом залучення вільних інвестиційних ресурсів. За наявної ситуації потрібно забезпечити проведення емісії середньо- і довгострокових цінних паперів за цільовим призначення. Зазначений момент у функціонуванні більшості акціонерних товариств України реалізується недостатньо, однією з причин цього є недосконалість розвитку інфраструктури фондового ринку, зокрема, системи реєстрації власників, депозитарного обліку, розрахунково-клірингових механізмів, інвестиційного консультування.

Аналіз досліджуваної проблеми дозволяє стверджувати, що акціонерні товариства України мають суттєвий дефіцит інвестиційних ресурсів. В умовах розвитку фінансового ринку для залучення інвестицій у виробничу сферу джерела фінансування значно розширюються.

Акціонерні товариства можуть використовувати кошти комерційних банків, страхових, інноваційних, позабюджетних фондів, випускати пайові цінні папери, торгівельні зобов'язання, внутрішні інвестиційні позики для підтримання фінансової стійкості підприємства.

Одним із важливих джерел залучення довгострокових коштів може бути використання лізингу. Відповідно до Закону України «Про лізинг», підприємство має можливість залучати кошти шляхом фінансового й оперативного лізингу. Лізинг являє собою надання в оренду на тривалий термін основних фондів, у більшості випадків активної їхньої частини. У зарубіжних корпораціях лізингові операції становлять 12–15% усіх інвестицій. Лізинг як джерело інвестиційних ресурсів має певні переваги порівняно з іншими формами інвестування [2].

По-перше, підприємство має більші можливості щодо маневрування грошових потоків під час сплати лізингових платежів; по-друге, відсутність застави під лізинг, оскільки гарантом є орендоване майно, яке залишається у власності лізингодавця; по-третє, лізинг не впливає на необхідний обсяг власних коштів і не регламентованих структурою пасиву; по-четверте, дає можливість повного фінансування придбаних активів.

Як свідчить вітчизняна практика, українські корпорації недооцінюють ролі лізингових операцій, які дають можливість зекономити частину коштів для нагромадження їх у подальшій діяльності. З огляду на вищезазначене слід констатувати, що, урахуовуючи ситуацію на вітчизняному ринку довгострокового кредитування, фінансовий лізинг як різновид фінансового кредиту і як альтернативне джерело позикових коштів може стати найважливішим мотиваційним напрямом виробничого інвестування. Ще одним мотиваційним напрямом поживлення інвестиційної діяльності є поширення іпотечного кредитування. У цьому зв'язку надзвичайно важливим є розв'язання проблеми розвитку в Україні ринку нерухомості і ринку землі на державному рівні.

Таким чином, для того щоб фінансово-кредитна система України сприяла активізації інвестиційної діяльності вітчизняних підприємницьких структур, слід розв'язати низку проблем, зокрема – брак кредитних ресурсів, низький рівень заощаджень населення, низьку питому вагу інвестиційних кредитів, кризу неплатежів. Першочерговою проблемою є вдосконалення банківського законодавства.

Функціонування і розвиток акціонерних компаній вимагає розроблення ними довгострокових програм їхньої життєдіяльності, метою яких є забезпечення виконаних виробничих завдань власників, примноження їхнього добробуту, зміцнення позицій компанії в конкурентному середовищі. А це зумовлює необхідність розроблення фінансової стратегії корпорації, що є, на нашу думку, важливим елементом фінансового менеджменту.

Фінансова стратегія в західній економічній літературі визначається як планування розміщення фінансових ресурсів [3]. Визначення фінансової стратегії розвитку корпорації полягає у виборі довгострокових завдань із залучення, використання і контролю за фінансовими ресурсами, вирішення яких дає можливість мати високі показники платоспроможності й рентабельності.

Важливо зазначити, що обґрунтована фінансова стратегія забезпечує життєдіяльність корпорації в довгостроковій перспективі. Аналіз стану і структури основного й оборотного капіталу є найважливішою її складовою, що дозволяє прийняти рішення про доцільну структуру капіталу компанії. Управління активами і пасивами дає змогу забезпечити прибутковість за рахунок більш швидкої оборотності капіталу корпорації.

В акціонерних товариствах велике значення має визначення дивідендної політики, яка є обов'язковим елементом фінансового управління і знаходить вираження у відповідних стратегіях.

У сучасних умовах вітчизняні корпорації повинні формувати власну дивідендну політику на основі різноманітних підходів, керуючись своєю стратегією та інвестиційними можливостями. У зв'язку з тим, що більшість акціонерних компаній перебувають у фінансовій скруті, маючи високий знос основного капіталу і низькі показники фінансово-господарської діяльності, вони мають орієнтуватися на консервативну дивідендну політику, яка передбачає виплату дивідендів за залишковим принципом, і політику стабільного співвідношення між виплатою дивідендів і капіталізацією прибутку, що забезпечать їм можливість мобілізувати кошти для активізації фінансової та інвестиційної діяльності.

У цілому фінансова стратегія визначає найкращу спрямованість фінансової діяльності, націлює на економію всіх видів витрат, на мобілізацію капіталу для підтримки виробничих, інноваційних, інвестиційних, маркетингових та інших стратегій.

Фінансова стратегія передбачає також визначення відносин із фінансовими, страховими, кредитними організаціями, акціонерами, фінансовим ринком узагалі, а також з окремими підрозділами та посадовими особами всередині корпорації.

Загальну фінансову стратегію розробляють у формі програми фінансування розвитку та конкретизують у фінансовому плані акціонерної компанії з урахуванням необхідних змін у структурі капіталу для досягнення розроблених стратегій, зростання та підвищення конкурентних переваг підприємства.

Теорія фінансової стратегії набула особливого значення в умовах формування корпоративного сектору економіки, коли виникла об'єктивна необхідність визначення тенденцій розвитку фінансового стану акціонерних товариств та їхніх стратегічних фінансових можливостей. Розробляється стратегія з урахуванням таких чинників, як інфляційні коливання, ризик неплатежів,

фінансова криза та інші. Вона забезпечує ефективне використання фінансових ресурсів, визначення прибуткових напрямів інвестування, відповідність фінансових рішень економічному стану й можливостям акціонерних компаній. Вивчення та аналіз досвіду розвинутих країн, який може бути корисний для розробки вітчизняних основ фінансового управління, свідчить, що стабільність доходів підприємства залежить від якості стратегічних рішень.

Висновки. Таким чином, розглянувши основні напрями управління корпоративними фінансами, можна стверджувати, що нині акціонерні товариства України у складних економічних умовах здійснюють пошук ефективних механізмів фінансового управління.

Для успішного будівництва української моделі фінансового управління, яка буде формуватися в міру зростання ролі акціонерних компаній у суспільно-економічному житті країни, доцільно сформувати систему мотивацій виробничого інвестування, яка забезпечить єдиний комплексний вплив на інвестиційну діяльність вітчизняних корпорацій і дозволить їм значно підвищити свою інвестиційну привабливість і фінансову стійкість.

Важливим аспектом удосконалення наявних підходів до фінансового управління є розроблення загальної фінансової стратегії корпорації, яка ґрунтується на виборі довгострокових завдань із залучення, використання і контролю за фінансовими ресурсами, а саме: аналіз структури основного та оборотного капіталу, інвестиційних ресурсів, визначення структури джерел фінансування, управління активами і пасивами, фінансовими ризиками, визначення дивідендної політики, перевірка очікуваних результатів на відповідність цілям.

Необхідною умовою для реалізації фінансової стратегії і забезпечення можливості корегування оперативних і стратегічних фінансових планів відповідно до умов ринкового середовища є використання сучасного інструментарію бюджетування з урахуванням особливостей фінансово-виробничої діяльності акціонерних компаній.

Слід зазначити, що реалізація фінансової стратегії спрямована на довгострокові комплексні цілі розвитку, які характеризуються досить високим рівнем ризику, невизначеності. Мінімізація розвитку досягається підвищенням ефективності та якості стратегічної діяльності всіх підрозділів корпорації.

Список використаних джерел

1. Офіційний сайт Державного комітету статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.ukrstat.gov.ua.
2. Сайт Української асоціації інвестиційного бізнесу (УАІБ) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.uaib.com.ua.
3. Ван Хорн Дж. Основи управління фінансами : пер. с англ. / Дж. Ван Хорн ; гл. ред. серії Я. В. Соколов. – М. : Финансы и статистика, 2001. – 880 с.

Климова Н. И.

Направления повышения эффективности управления корпоративными финансами

Рассматриваются направления финансового управления, анализируются пути совершенствования финансового менеджмента в современных условиях.

Ключевые слова: финансовый менеджмент, корпорация, финансы, финансовая стратегия, финансовые ресурсы, финансовое планирование.

Klimova N. I.

Directions of effectization of corporate financial management

Financial management directions are considered in the article. The ways of financial management improvement in contemporary conditions are analyzed.

Key words: financial management, corporate enterprise, finance, financial strategy, financial resources, budgeting

Климова Ніла Іванівна – доцент, кандидат економічних наук, доцент кафедри економічної теорії Харківського інституту банківської справи Університету банківської справи Національного банку України (м. Київ).

УДК 657.37

О. В. Шипунова

ВИЗНАЧЕННЯ І КЛАСИФІКАЦІЯ ПОМИЛОК У ФІНАНСОВІЙ ЗВІТНОСТІ

Проведено порівняльний аналіз нормативного та економічного підходів до визначення поняття «помилка» у вітчизняному і міжнародному законодавстві. Надано інтегруючу класифікацію помилок у фінансовій звітності.

Ключові слова: помилка, виправлення помилок, фінансова звітність.

Вступ. На сьогодні одним з основних завдань суб'єктів господарювання є повне, достовірне та прозоре відображення наявної інформації про дійсний власний фінансовий стан у своїх фінансових звітах для внутрішніх і зовнішніх користувачів. На якість поданої фінансової звітності, її достовірність і відповідність усім висунутим їй вимогам та, відповідно, на ефективність і доцільність прийнятих на її основі управлінських рішень безпосередньо впливає наявність або відсутність помилок у фінансових звітах, своєчасне та повне їх виправлення. Тому важливо приділяти велику увагу питанню виправлення

© О. В. Шипунова, 2013